

บทที่ ๑

ความสำคัญของห้องสมุด และความจำเป็นที่ห้องสมุดมีการสอน
วิชาบรรณารักษศาสตร์ในระบอบฝึกหัดครู

ความสำคัญของห้องสมุด

วิธีการศึกษาในสมัยก่อนใช้วิธีฟังคำบรรยายจากครูอาจารย์ ถือตำรา
เรียนเป็นสำคัญ แล้วจดและท่องจำเป็นใหญ่ ผู้ที่สอบไล่ตามหลักสูตรแล้ว มัก
จะถือว่าเป็นการจบการศึกษาโดยสิ้นเชิง ไม่จำเป็นจะต้องทำการศึกษาสิ่งใด
ต่อไปอีก ทำให้ขาดโอกาสที่จะได้เรียนรู้สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะ
ด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนามนุษย์เป็นอันมาก กว
เหตุนี้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๕๐๓ (ฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน) จึงมุ่งจัดการ
ศึกษาเพื่อการพัฒนาคนให้ทันกับการพัฒนาคนอื่น ๆ จะเห็นได้จากการขยายการ
ศึกษามัธยมศึกษาให้สูงขึ้น ส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อไปแม้จะจบการศึกษาภายใน
โรงเรียนแล้ว สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยให้แพร่หลายกว้างขวางเพื่อได้ทราบถึง
สาเหตุแห่งอุปสรรค และไขแนวทางในการแก้ไขปัญหาค้นคว้า ที่มีขึ้น ส่วน
สถานศึกษาระดับต่าง ๆ ก็เปลี่ยนแนวทางการให้การศึกษา เพื่อให้เป็นการสอดคล้อง
และส่งเสริมแผนการศึกษาชาติให้ดำเนินไปสู่จุดหมายที่วางไว้ คือ นอกจาก
จะให้มีการฟังคำบรรยาย อ่านหนังสือตำราเรียนที่ได้กำหนดให้ จดและท่องจำ
แล้ว ยังมีการส่งเสริมให้นักเรียนและนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าในวิชาที่เรียนให้
กว้างขวางขึ้น เพื่อช่วยให้เกิดความคิด เกิดการรู้จักเปรียบเทียบอันเป็นการช่วย

สร้างวิจารณ์ญาณที่ดีให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ นักเรียนและนักศึกษาจะสามารถนำความรู้ ความคิดและประสบการณ์ที่เกิดจากการได้เรียนรู้เองนั้น เป็นหนทางในการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมแก่ทางชีวิตที่จะเลือกเดิน ไม่ว่าจะในด้านอาชีพหรือการครองชีวิต ให้เป็นการเหมาะสมแก่สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตนจะต้องเข้าไปอยู่ร่วมในอนาคต

วิธีการสอนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองในทุกทางเช่นนี้ จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์การสอนหลายอย่าง เป็นเครื่องช่วย และเพื่อความสะดวกในการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ สถานศึกษาส่วนมากจึงกำหนดให้ห้องสมุดเป็นแหล่งรวมวัสดุอุปกรณ์

เมื่อพิจารณาคุณค่าของห้องสมุดแล้วจะเห็นว่า มีประโยชน์ทางการศึกษาหลายประการ คือ

- เป็นแหล่งรวมวัสดุอุปกรณ์ทุกสาขาวิชา ทุกระดับการศึกษา และทุกประเภท ได้แก่ หนังสือพิมพ์ จุลสาร วารสาร รูปภาพ แผนที่ ฟิล์มต่าง ๆ แผ่นเสียง ฯลฯ ห้องสมุดเปรียบเสมือนอุโมงค์พญานาคแห่งความรู้ที่ครูและนักเรียนจะชุกกันไต่ถามควางพอใจและตามความสามารถของตน ห้องสมุดพร้อมที่จะช่วยเหลือนำและอำนวยความสะดวกให้นักเรียนและครูอาจารย์ได้สำรวจหนังสือ วัสดุอุปกรณ์ที่ตนใช้ได้ตลอดเวลาทุกโอกาส ฉะนั้น ห้องสมุดนั้นจะมีสถานที่สำหรับการอ่านและการศึกษากันกว่า มีบริการให้แก่ผู้ต้องการยืมไปอ่าน หรือไปใช้ภายนอกห้องสมุด

- เป็นแหล่งช่วยแนะแนวการอ่าน ปัจจุบันมีผู้นิยมแก่งหนังสือแบบเรียน และหนังสืออ่านประกอบขึ้นมากมาย จำเป็นที่ครูอาจารย์และบรรณารักษ์ต้องช่วยเลือกให้เหมาะสม แม้เด็กในระยะเริ่มเรียนก็ควรได้รับความเอาใจใส่จัดหาหนังสือสำหรับเด็กไว้ให้อ่าน โดยคำนึงถึงเพศวัย ความสามารถ และความสนใจของเด็ก ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้เด็กเกิดความรักความก้าวหน้าในการอ่าน มีความเข้าใจ และสามารถพิจารณาคุณค่าของหนังสือ มีนิสัยในการเลือกหนังสืออ่านสูงยิ่งขึ้น ตามพื้นฐานความรู้และสติปัญญาที่เจริญเติบโตตามวัยและประสบการณ์

- ช่วยส่งเสริมทักษะในการค้นหาความรู้จากหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ การฝึกฝนการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เช่น รู้จักวิธีเปิดพจนานุกรม สารานุกรม รู้จักใช้ครุฑณี เทวณีนช่วยใหเกิดความสามารถในการแสวงหาคำตอบให้แกตนเอง ผู้ที่มีทักษะในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจะช่วยให้เกิดนิสัยรักการอ่านและช่วยให้มีความรู้มากขึ้น อันเป็นแนวทางไปสู่ความสามารถในการทำงานให้มีประสิทธิภาพได้
- ช่วยเสริมสร้างให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา มีความพอใจในการอ่านและการศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น
- เป็นเสมือนแหล่งที่นำผู้อ่านไปสู่ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ แปลก ๆ อันเป็นทางให้เกิดความศรัเริ่มในทางสร้างสรรค์
- เป็นแหล่งที่ช่วยให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ แม้เพียงจะอ่านเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ก็อาจนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเองได้

นอกจากจะให้ประโยชน์ทางการศึกษาแล้ว ห้องสมุดยังช่วยส่งเสริมการเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอีกด้วย กล่าวคือ

กานเศรษฐกิจ

- ช่วยผู้ที่ยากจนที่มีนิสัยรักการอ่านให้มีโอกาสอ่านหนังสือ และศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้โดยไม่ต้องจ่ายเงินซื้อหนังสือเท่ากับช่วยให้คนมีความรู้เพิ่มพูนขึ้น ทำให้มีประสิทธิภาพในการทำงานและมีรายได้สูง
- การอ่านหนังสือจากห้องสมุดอาจได้ข้อคิด เรื่องการประกอบอาชีพอันเป็นแนวทางในการเลือกอาชีพให้เหมาะสมกับความสามารถความถนัด หรือสามารถนำความรู้ในเรื่องอาชีพที่ได้รับจากหนังสือมาฝึกปรับปรุงงานอาชีพของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผลคือได้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ
- ห้องสมุดส่งเสริมให้หนังสือแพร่หลาย มีจำนวนผู้อ่านมากขึ้น ฉะนั้นจำนวนผลิตและการจำหน่ายหนังสือมีปริมาณสูงขึ้น ทำให้เศรษฐกิจของตลาดหนังสือ

กีขึ้น

คานวณธรรม

- ส่งเสริมให้เกิดความเจริญทางอารมณ์ ความจรโรงใจ ในรู้จักความซาบซึ้งในคุณค่าของความงามทางวรรณคดีและรูปกรรม เช่น หนังสือศาสนาช่วยให้เกิดความรักซาบซึ้งในคุณธรรมความดี หนังสือวรรณคดีช่วยให้เกิดความรักจรโรงใจ และหนังสือประวัติศาสตร์ ช่วยให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมและอารยธรรมของโลก เป็นต้น

- ระเบียบข้อบังคับในห้องสมุด ไม่ใช่มีขึ้นเพื่อกีดกันการอ่านหรือการหยิบยืม หากเพื่อความสะดวกเรียบร้อย และเพื่อให้อาคารห้องสมุดเกิดประโยชน์แก่บุคคลส่วนรวม ผู้ใช้ห้องสมุดมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของห้องสมุด การมีภาระจำยอมต่องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ตามคำแนะนำในการปฏิบัติตนในห้องสมุด เป็นการช่วยส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมอันดีขึ้น เช่น เป็นคนตรงต่อเวลา รุ้จักมารยาทในการสังคม เป็นนักประชาธิปไตย เป็นต้น

- การรักษาและการตกแต่งห้องสมุดให้อากาศเรียบร้อยสวยงาม นับว่าเป็นการช่วยส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมในกาทำให้เป็นผู้รักความสะอาดเรียบร้อย รักความประณีตบรรจง การใกล้ชิดและใกล้ชิดคนเคยจำเจอกับสิ่งไกลนาน ๆ จะทำให้เกิดความเคยชินกับสิ่งนั้น ๆ จนกระทั่งกลายเป็นนิสัยโดยไม่รู้ตัว ห้องสมุดที่มีระเบียบและสวยงามสะดวกสบาย จึงไม่ใช่เพียงแต่เพื่อรักงูใจใ้มีผู้เข้ามาใช้ห้องสมุดเท่านั้น ยังส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมในทางก่อให้เกิดอุปนิสัยที่ดีอีกด้วย

สรุปแล้วจะเห็นว่า ห้องสมุดเป็นอุปกรณ์การศึกษาและเป็นเครื่องส่งเสริมการศึกษาที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งสำหรับการศึกษาในปัจจุบัน นอกจากจะเป็นเครื่องช่วยสนับสนุนให้รักการอ่าน รักหนังสือ สนใจการศึกษากันควยตนเอง ยังช่วยสนับสนุนการศึกษาแม้จะจบการศึกษาจากสถาบันการศึกษาแล้วก็ตาม ช่วยให้เกิดความคิดว่าการศึกษานั้นไม่มีที่สิ้นสุด การศึกษากันควยตนเองเป็นการศึกษาที่เป็นอิสระและศึกษาใ้จนตลอดชีวิต ยิ่งอ่านมากขึ้นเท่าไรก็เท่ากับเป็นการศึกษามากขึ้นเท่านั้น เป็นการเพิ่มพูนความเจริญงอกงามทางสมอง สติปัญญา จิตใจ และความสามารถในการประกอบอาชีพมากขึ้นตามตัว จึงนับว่าห้องสมุดเป็นอุปกรณ์ที่

สำคัญแก่การศึกษาในปัจจุบันยิ่งขึ้น แต่ห้องสมุดที่สามารถส่งเสริมการศึกษาให้ถึง
จุดมุ่งหมายดังกล่าวแล้วจำเป็นต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ๆ ดังนี้ คือ

สถานที่ของห้องสมุด ควรตั้งอยู่ในที่อันเป็นศูนย์กลางของโรงเรียน
ถ้าเป็นอาคารหลายชั้น ควรอยู่ชั้นล่าง หรือชั้นที่สอง ห่างไกลจากเสียงรบกวน
เนื้อที่เพียงพอสำหรับเก็บหนังสือ - วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เนื้อที่สำหรับเจ้าหน้าที่ทำ
งาน รวมทั้งสำหรับผู้เช่าใช้ห้องสมุด จำนวนที่หนึ่งอ่านหนังสือประมาณ ๑๐ ไร่
ของนักเรียนทั้งหมด (คิดเนื้อที่ ๒๕ ตารางฟุตต่อนักเรียน ๑ คน) หรือเท่ากับชั้น
เรียนที่มีจำนวนนักเรียนมากที่สุดและเพิ่มอีก ๒๐ คน ห้องทำงานบรรณารักษ์สำหรับ
เตรียมหนังสือใหม่ ซ่อมหนังสือและเก็บเครื่องใช้ต่าง ๆ ควรมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า
๒๐๐ ตารางฟุต

หนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ควรมีปริมาณเพียงพอ และตรงกับวัตถุประสงค์
ของห้องสมุด ส่งเสริมหลักสูตร สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน อยู่ในความ
ต้องการและความสนใจของครูอาจารย์และนักเรียน นอกจากนี้ควรมีให้ทันสมัย
และใ้รับการระวางรักษาให้อยู่ในสภาพที่ใ้การใ้เสมอ จำนวนหนังสือควรมีโดย
คิดเฉลี่ยอย่างน้อย ๕ - ๘ เล่มต่อ ๑ คน

บุคลากร บุคคลที่เป็นตัวจักรสำคัญ คือ บรรณารักษ์ ผู้ซึ่งนอกจาก
จะมีพื้นความรู้สามัญ มีบุคลิกภาพเหมาะสมที่จะเป็นบรรณารักษ์แล้ว ต้องเป็นผู้ที่
มีวุฒิทางวิชาบรรณารักษศาสตร์ด้วย จึงจะทำให้การดำเนินงานห้องสมุดสำเร็จด้วยดี

ความจำเป็นที่องมีการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับฝึกหัดครู

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๕๐๓ ข้อ ๒๒ มีว่า "รัฐเป็นผู้จัดการฝึกหัดครู
และพึงสนับสนุนการฝึกหัดครูเป็นพิเศษ เพื่อให้สถานศึกษาต่าง ๆ มีครูผู้ทรงคุณวุฒิ

๒ กรมวิเทศสหการ มาตรฐานของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา
โครงการพัฒนาห้องสมุดระยะเวลา ๕ ปี (๒๕๐๐ - ๒๕๑๔) หน้า ๒ - ๓
(พิมพ์อักษร์สำเนา)

สามารถให้การศึกษาค้นคว้าได้ผลสมบูรณ์ สมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ แสดงว่า รัฐมีหน้าที่พิเศษที่สามารถให้การศึกษาค้นคว้าได้ผลสมบูรณ์ตามความมุ่งหมาย ขอความที่ว่า "สามารถให้การศึกษาค้นคว้าได้ผลสมบูรณ์" จะมีความหมายแค่ไหน คงไม่ได้หมายถึงให้เป็นครูไปสอนให้นักเรียนมีความรู้ทางวิชาการเท่านั้น เพราะ การสอนเพียงให้มีความรู้ทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว ไม่อาจทำให้เกิดผลสม ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ ตามแผนการศึกษาชาตินั้นนอกจากความรู้ ทางวิชาการแล้ว ผู้ได้รับการศึกษาจะต้องได้รับการอบรมให้เกิดความเฉลียวฉลาดรอบรู้ มีความสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ มีความสามารถในการ กำนึงงานอาชีพ มีความคิดริเริ่ม มีการชวนช่วยศึกษาแก่เพื่อน ๆ เพื่อความ ก้าวหน้า และเพื่อประสบความสำเร็จในการครองชีพ ด้วยเหตุนี้รัฐจำต้องเปลี่ยนแปลง หลักสูตร เพื่อให้ให้นักเรียนฝึกหัดครีมีพื้นฐานความรู้สอนได้ทุกหมวดวิชา รู้จักวิธี ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อเยาวชนจะได้ได้รับความกว้างขวางอยู่เสมอ และ รู้วิธีสอนแนะนำ รู้วิธีกระตุ้นเร้าใจเยาวชนให้รู้จักวิธีศึกษา ค้นคว้า รวมทั้งช่วย เสริมสร้างนิสัยที่เป็นเครื่องช่วยให้การศึกษามรรคผลสมความมุ่งหมายได้ ดังนั้น หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๐๘ จึงมีการปรับปรุงแก้ไข ใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัยยิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ในค่านวิชาสามัญ ค่านวิชาการศึกษาเป็นอย่างดี มีความสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ในการปฏิบัติ งานตามหน้าที่ ให้มีนิสัยชอบค้นคว้าหาความรู้ มีความคิดริเริ่ม รู้จักใช้ความคิด อย่างมีเหตุผล ให้มีโอกาสสำรวจหาความถนัดของตน ให้เข้าใจเด็กวัยรุ่น ให้ มีความสามารถในการสอน การปกครอง ให้มีความสามารถในการใช้ทรัพยากร ในท้องถิ่น ตลอดจนตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ ตระหนักถึงความรับผิดชอบ และตระหนักในจริยธรรม ศีลธรรม และวัฒนธรรม เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายตามนี้ จึงมีการกำหนดให้เรียนทั้งวิชาสามัญ วิชาพิเศษ และวิชาการศึกษา^๓

ในกระบวนวิชาพิเศษทั้งหมด ใครจะได้อ่านแล้วเฉพาะวิชาบรรณารักษะ- ศาสตร์ ว่ามีความจำเป็นอย่างไรในการ เปิดสอนวิชานี้ในระดับประกาศนียบัตรวิชา

^๓ รายละเอียดวิชาครูที่บทที่ ๔

การศึกษา แต่ก่อนอื่นใครจะพิจารณาคำว่า "วิชาบรรณารักษศาสตร์" Library Science ก่อน แต่เดิมเรียกชื่อว่า "วิชาห้องสมุด" ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะเปิดสอนวิชานี้ จึงขอประทานชื่อวิชานี้ใหม่ จากพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ คำว่า "วิชาบรรณารักษศาสตร์" จึงปรากฏนับแต่นั้นมา จากบทความเรื่องวิชาบรรณารักษศาสตร์ของอาจารย์แมนมาศ ขวลิต ในสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ กล่าววว่า "วิชาบรรณารักษศาสตร์ คือ วิชาการเป็นบรรณารักษ"^๔ จากหนังสือ ถาม - ตอน บรรณารักษศาสตร์ ชุก พ.กศ. กล่าววว่า

วิชาบรรณารักษศาสตร์ คือวิชาซึ่งว่าด้วยการจัดดำเนินงานห้องสมุด เพื่อส่งเสริมความฉลาดรอบรู้ การศึกษา ค้นคว้า ความจริงใจ และความรื่นรมย์ใจให้แก่บุคคลทั่วไป กุ่ยการรู้จักจัดหาหนังสือ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อสนองวัตถุประสงค์ทั้งข้างตน และรู้จักเก็บรักษาตลอดจนส่งเสริมให้ใช้อุปกรณ์เหล่านั้น ให้เกิดประโยชน์สมดังวัตถุประสงค์นั้น ๆ กุ่ย^๕

จากคำจำกัดความข้างต้น จะเห็นได้ว่าวิชาบรรณารักษศาสตร์ มุ่งถึงการจัดดำเนินงานในห้องสมุด แต่ความหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ประกาศนียบัตร วิชาการศึกษา ไม่ได่มุ่งถึงการจัดดำเนินงานห้องสมุดแต่อย่างใด หากจะเน้นหนักในทางการใช้ห้องสมุดเป็นส่วนใหญ่ เกมที่เกี่ยวในหลักสูตร ประกาศนียบัตร วิชาการศึกษา ชั้นสูง ไซว่า "การจัดและใช้ห้องสมุด" และยังคงใช้อยู่จนปัจจุบันนี้ สำหรับหลักสูตรที่แก้ไขปรับปรุงใหม่ คือหลักสูตรประกาศนียบัตร วิชาการศึกษา (ป.กศ.) และหลักสูตรวิชาชุกประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาพิเศษ (พ.กศ.) ไซคำว่า "บรรณารักษศาสตร์" ฉะนั้นความหมายของคำว่า "วิชาบรรณารักษศาสตร์" ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงรวมหมายถึงการจัดดำเนินงานและวิธี

^๔ แมนมาศ ขวลิต "วิชาบรรณารักษศาสตร์" สังคมศาสตร์ปริทัศน์
ฉบับพิเศษ ๑ (๑๔ ธันวาคม ๒๕๐๗) หน้า ๕๒ - ๕๓

^๕ รัฐจวน อินทรกำแหง และคนอื่น ๆ บรรณารักษศาสตร์ชุก พ.กศ.
พระนคร อักษรเจริญทัศน์ ๒๕๐๖ หน้า ๑๐

การใช้ห้องสมุดควย

ความจำเป็นที่ต้องมีวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับฝึกหัดครู ไม่ใช่เพื่อจะให้ให้นักเรียนฝึกหัดครูทั้งหมดไปเป็นบรรณารักษ์ คงไม่มีปรากฏในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๐๘ ตามที่โลกสาวแล้วว่า การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับนี้ฝึกทั้งการใช้และการจัดดำเนินงานในห้องสมุด แม้เพียงได้ศึกษาให้รู้จักวิธีการใช้ ก็สามารถเป็นแนวทางให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายของการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติได้ คือ สามารถนำพาไปประโยชน์ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ หรือเป็นเครื่องช่วยให้การศึกษาดำเนินไปควยดีเมื่อมีโอกาสศึกษาต่อ หรืออาจเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ และเกิดประโยชน์อย่างมากมายในการไปปฏิบัติงานครู แม่จะอยู่ในฐานะผู้ปกครองเด็กก็มีประโยชน์มากเช่นกัน อาจเกิดประโยชน์โดยตรงควยการไปเป็นบรรณารักษ์หรือเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์ในสถานศึกษาถ้าศึกษาถึงการจัดดำเนินงานในห้องสมุดมาแล้ว

ในขณะที่เรียนอยู่ย่อมมีความเข้าใจ มีความรู้กว้างขวางในการค้นคว้าหาหนังสือหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องการจากห้องสมุดใดโดยรวดเร็วและกว้างขวาง รู้วิธีการค้นหาหนังสือจากบัตรรายการ และสามารถเข้าใจ แปล ตีความหมายบัตรรายการในการค้นหาหนังสือหรือบทความที่ต้องการ รู้วิธีเลือกหนังสือหรือเลือกขอมืองที่มาจากหนังสือและหนังสืออ้างอิง รู้จักตำแหน่งแห่งที่ของหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ ใ้บริการฝึกให้หาหนังสือตามเลขหมู่ รู้จักการใช้หนังสือของห้องสมุดตลอดจนรู้จักระวังรักษาหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ ใ้บริการฝึกวิธีค้นคว้าเรื่องต่าง ๆ จากครุฑใ้สารานุกรม พจนานุกรม เป็นต้น การฝึกการใช้ห้องสมุดเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ในการศึกษาทั้งสิ้น และประสบการณ์เหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเมื่อมีโอกาสศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาชั้นสูงต่อไป ยิ่งศึกษาสูงขึ้นความจำเป็นของห้องสมุดยิ่งทวีมากขึ้น ซึ่งเป็นการใ้เปรียบเทียบตามขั้นความรู้และมีทักษะในการใช้ห้องสมุดเป็นทุนอยู่แล้ว

นอกจากนั้นวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่เคยศึกษาในระดับฝึกหัดครูนี้อาจควยเป็นแนวทางการเลือกอาชีพใ้ในภายหน้าใ้ กล่าวคือ นักเรียนที่เรียนวิชานี้แม่ใ้

ชั้นต้นจะไม่ใช้เพราะความสนใจ หรือมีใจรักเป็นพิเศษ หรือเพื่อเป็นแนวทางประกอบอาชีพ อาจเป็นเพียงคิดว่าจะได้อ่านหนังสือ หรือแม่เพียงเพื่อความสะดวกส่วนตัวเท่านั้นก็ได้ หากหลังจากได้ศึกษาไปแล้วจึงได้ทราบว่าวิชานี้เป็นวิชาที่ตนถนัด หรือเกิดความสนใจที่จะศึกษาคือเป็นอาชีพ ผู้เขียนเคยประสบคำถามนี้มากด้วยตนเอง ผู้ที่ศึกษาวิชานี้ไปแล้วถามถึงแนวทางศึกษาต่อเพื่อจะได้รับวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์บางนั้นควรจะศึกษาไปทางใด

ความสามารถในการศึกษาคนควาคด้วยตนเอง อันเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการศึกษาในปัจจุบัน ไม่อาจจำเป็นไปควยก็ใดถาขาดความสามารถในการใช้หนังสือและห้องสมุด การใช้หนังสือและห้องสมุดให้โดยลยอย่างแท้จริงของอาศัยทักษะ จะเห็นได้จากเด็กที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่มีห้องสมุดมีความสามารถในการใช้ห้องสมุดได้ดีกว่าเด็กสมัยก่อนหรือเด็กที่ศึกษาในโรงเรียนที่ไม่มีห้องสมุด ส่วนมากมักคิดกันว่า ทักษะในการใช้ห้องสมุดต้องได้รับการฝึกฝนอบรมสั่งสอนจากบรรณารักษ์และครูอาจารย์ แต่ถาพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว จะเห็นว่าครูอาจารย์มีบทบาทสำคัญสำหรับการใช้ห้องสมุดของนักเรียนไม่น้อย ครูอาจารย์เป็นผู้วางแผนงานให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าในห้องสมุด และต้องคอยติดตามดูให้แผนงานนั้นดำเนินไปตามที่กำหนด ในกรณีนี้แสดงว่าครูเป็นผู้นำในการใช้ห้องสมุด นับว่าเป็นการกระตุ้นเร้าใจให้นักเรียนทำเช่นนั้นบาง ถายังใดติดตามโดยใกล้ชิดเท่าไรจะยิ่งได้ผลมากขึ้นเท่านั้น จะควยการแสดงให้นักเรียนเห็นว่าการค้นคว้าเหล่านั้นได้รับการตรวจสอบตีชมถึงความถูกต้องความขาดตกบกพรองแล้ว จะเป็นการกระตุ้นเตือนหรือเร้าใจสำหรับโอกาสต่อไป การติดตามอาจทำได้อีกควยการเข้าไปในห้องสมุดกับนักเรียน วิธีนี้ได้ถือโอกาสสังเกตการใช้ห้องสมุดของนักเรียน กับอาจร่วมมือกับบรรณารักษ์แนะนำวิธีใช้ห้องสมุดแก่นักเรียนควย การที่ครูอาจารย์ไม่กำหนดแผนงานให้นักเรียน นักเรียนอาจเข้าใช้ห้องสมุดบางเหมือนกัน แต่จะไม่ทำให้เด็กเข้าใจถึงวิธีการอ่าน วิธีการเลือกหนังสือ หรือวิธีค้นควาอย่างแท้จริง ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า หากครูอาจารย์มีความเข้าใจ และมีความสามารถในการใช้ห้องสมุด รู้วิธีการใช้ห้องสมุดเป็นเสมือนอุปกรณ์การสอน และร่วมมือกับบรรณารักษ์ จะทำให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาของเยาวชนอย่างยิ่ง

ครูที่เคยศึกษาวิชามาแล้ว จะสามารถนำให้เด็กนักเรียนเกิดความเข้าใจ ว่าการศึกษาคนควรจะเป็นแนวทางที่จะพาคนไปสู่ความคิด ความฉลาด มีความคิดกว้างขวาง เกิดนิสัยรักการคนความดีคิดดี จะเกิดความรู้สึกว่าการศึกษาไม่มีที่สิ้นสุด และผลจะปลูกฝังแก่ลูกศิษย์ได้ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นบรรณารักษ์ก็ตาม ฉะนั้นจึงนับว่าการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์อาจนำมาเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้ก็อย่างหนึ่ง

การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ไม่เพียงนำมาใช้ประโยชน์ได้เพียงกล่าวมาแล้วเท่านั้น แม้จะอยู่ในฐานะผู้ปกครองของเด็กก็อาจนำมาใช้ประโยชน์ได้ เด็กที่อยู่ในความปกครองในความดูแลของผู้มีความเข้าใจเด็ก รู้ถึงการพัฒนาและความต้องการของเด็กจะช่วยปลูกฝังความเจริญในทางการศึกษาไ้มาก โดยเฉพาะในเรื่องการอ่าน ความเจริญทางการอ่านย่อมเปลี่ยนไปตามความเจริญทางสมองตามความสามารถ ผู้ปกครองที่เข้าใจเด็กไม่พอ พยายามจะเร่งเร้าให้เด็กได้อ่านเฉพาะหนังสือบทเรียน ไม่ยอมเปิดโอกาสให้อ่านหนังสืออื่น ๆ เช่น การ์ตูน หนังสือพิมพ์ หนังสือนวนิยาย เป็นต้น โดยเกรงว่าเสียเวลาบาง ทำให้ใจแตกบ้าง ไม่เข้าใจว่าหนังสืออื่นนอกจากบทเรียนจะเป็นอุปสรรคสำหรับชีวิตประจำวันที่สำคัญได้ อย่างหนึ่งเหมือนกัน ช่วยให้เกิดความรู้ ความฉลาด หรืออย่างน้อยก็เพื่อความเพลิดเพลินรื่นเริงใจได้ แต่ในขณะที่เดียวกัน ก็ย่อมมีเสวปนอยู่บ้าง หนังสือที่ว่าจะก็ควรอ่านทุกเล่ม ทุกเรื่อง หนังสืออะไรสาระปราศจากคุณค่าง่ายจะมีปนอยู่ เด็กจะได้รับการประโยชน์จากการอ่านอย่างสมบูรณ์ถ้าผู้ปกครองได้สนับสนุนการให้อ่านตามความสนใจ และร่วมพิจารณาคัดเลือกร่วมกับเด็กด้วย การได้อ่านหนังสือดีจะทำให้เกิดความคิดรอบรู้ เข้าใจชีวิต สนองความอยากรู้อยากเห็น เกิดความจรรโลงใจหรือเกิดความสุขสนุกสนาน หรือเป็นเครื่องปลดปล่อยประโลมใจได้ในยามทุกข์ ช่วยสร้างสมรสนิมิตที่ดีในการอ่านหนังสือ ผู้ปกครองที่เคยศึกษาวรรณารักษศาสตร์ ย่อมจะเข้าใจวิธีแนะแนวการอ่าน และช่วยเลือกหนังสือได้อย่างดี เช่นนี้เรียกไ้ว่าเป็นการช่วยการศึกษาของเด็กอย่างหนึ่ง

ห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนการสอนในปัจจุบัน บรรณารักษ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับห้องสมุด ปัจจุบันนี้ทุกโรงเรียนต้องมีห้องสมุด นั้นย่อมหมายความว่าทุกโรงเรียนต้องการบรรณารักษ์ เท่าที่พบกันอยู่ทั่วไป โรงเรียนในประเทศไทยในปัจจุบันไม่อาจมีบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์โดยเฉพาะได้ทุกโรงเรียน สถาบันการศึกษาที่จะผลิตบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยขณะนี้เพียง ๓ แห่งเท่านั้น คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร สำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ตั้งแต่เริ่มเปิดทำการสอนจนถึงขณะนี้กำลังเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ยังไม่มีผู้สำเร็จจากสถาบันการศึกษาทั้ง ๒ แห่งนี้ คงมีเพียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เท่านั้นที่ผลิตผู้ที่มีคุณวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ตั้งแต่มีการศึกษา ๒๔๕๔ - ๒๕๐๗ มีจำนวนทั้งสิ้น ๒๕๒ คน^๖ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนสถานศึกษาทั่วประเทศซึ่งมีอยู่เกือบ ๓ หมื่นโรง^๗ จะมองเห็นได้ว่าจำนวนบรรณารักษ์และจำนวนสถานศึกษาที่มีอยู่ไม่ใกล้เคียงกันเลย ฉะนั้นถ้าจะรอคอยบรรณารักษ์ที่สำเร็จจากสถาบันการศึกษาทั้งสามยอมไม่ทันกับความต้องการ ด้วยเหตุนี้โรงเรียนต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องคว้ายักครูนั้นเอง เป็นบรรณารักษ์ของโรงเรียนคอย การจะเป็นบรรณารักษ์โดยไม่มีความรู้และประสบการณ์ทางบรรณารักษ์มากจนยอมบังเกิดผลเสียใดยาก แถถ้าใครมีความรู้และมีประสบการณ์บ้าง ยอมเป็นการงายในการศึกษาคนควาและจัดการดำเนินงานใด เพราะวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาที่ต้องอาศัยทักษะ นอกจากนั้นถ้าครูสามารถทำหน้าที่เป็นบรรณารักษ์คอยยอมเป็นลารดี ความคิดเห็นเช่นนี้เป็นที่ยอมรับกันแม้ในต่างประเทศ ก็ยังจะเห็นได้จากข้อความตอนหนึ่งของ นายมัลคอล์ม เอส. แมคคลี (Malcolm S. Maclean) ศาสตราจารย์ทางการศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยคาทอลิกอีนีย์ กล่าวว่า "...บรรณารักษ์ต้องเป็นครูใจคอย และครูต้องเป็นบรรณารักษ์"

^๖ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดย นิสิตแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ รุ่นที่
การศึกษา ๒๕๐๗ บรรณารักษ์ นระนกร กุรุสภา ๒๕๐๘ หน้า ๑๔๘ - ๑๖๘

^๗ กรมวิชาการ สถิติการศึกษาปีการศึกษา ๒๕๐๖ พระนกร ๒๕๐๗

โคควาย" (...librarians must become teachers and teachers become librarians)^{๒๖}
 ก่อบรรณารักษะของศึกษางานของครู ศึกษาหลักสูตร วิธีสอน รวมถึงศึกษาให้เข้าใจ
 ความต้องการความสนใจของเด็ก ต้องสามารถให้คำแนะนำในการอ่าน ศึกษาคนควา
 และแม้กระทั่งการออกแบบครูอาจารย์ประจำห้องกระทำโลก ขณะเดียวกันครูอาจารย์
 ประจำห้อง เป็นผู้กำหนดแผนงานให้แก่นักเรียน แนะนำการใช้ห้องสมุด หรือแนะนำการใช้
 ห้องสมุดในชั้นเรียน (Classroom Library) หรืออาจเป็นผู้แนะนำการใช้
 ห้องสมุดของโรงเรียนควยก็ได้ เช่นนี้แสดงว่าการสอนจะสัมฤทธิ์ผลควรต้องเป็น
 บรรณารักษะโคควาย ควบคู่กันหลายครั้งกล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ
 อยางยิ่งที่ควรมีการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เบื้องต้นในระดับฝึกหัดครูนี้

ปัญหาว่าทำไมครูจึงควรศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มีส แอทตี้ เอ็ม. ไนท์
 (Hattie M. Knight) ศาสตราจารย์แผนกบรรณารักษศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัย
 ไบรแฮม ยัง (Brigham Young University) โคซี่ให้เห็นถึงเหตุผล ๕ ประการที่ครู
 ควรอ่านการศึกษาวชิชาี้มาแล้ว เหตุผลของ มีค ไนท์ คือ เพื่อเตรียมเป็น
 บรรณารักษะในโรงเรียน เพื่อสอนเด็กให้รู้จักวิธีใช้หนังสือและห้องสมุด เพื่อเป็น
 แนวทางประกอบการอาชีพ เพื่อการศึกษาอยู่ในโรงเรียนบรรณารักษะโดยเฉพาะ
 และเพื่อฝึกให้เป็นบรรณารักษะห้องสมุดประชาชนเล็ก ๆ โคควาย พิจารณาเปรียบเทียบ
 แล้วจะเห็นโคควายความจำเป็นและความสำคัญมีเช่นเดียวกับประเทศไทย มี
 เบียงขอสุกทายขอเคี้ยว คือมุ่งฝึกครูหรือนักเรียนฝึกหัดครูเพื่อให้เป็นบรรณารักษะ
 ของสมุดประชาชนควย ทั้งนี้เพราะในต่างประเทศเห็นความสำคัญของห้องสมุด
 ประชาชนมาก ถือกันว่า ห้องสมุดประชาชนคือแหล่งเผยแพร่การศึกษาและวัฒนธรรม
 แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกชั้น ทุกวัย เป็นอย่างคี่ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายจำของ
 ำนั้นถึงบรรณารักษะเช่นเดียวกับห้องสมุดประเภทอื่น เนื่องจากความขาดแคลนบุคลากร

๒๖
 Malcolm S. Maclean, "Foreword," in B. Lamar Johnson and Eloise
 Lindstrom (editorial Committee), The Librarian and the Teacher in
 General Education : A Report of Library-Instructional Activities at
 Stephens College Chicago : 1948. pp. VI - VII.

๒๗
 Hattie M. Knight "The Case for Library Science in Teacher
 Education" Malayan Library Journal III, Pt. 3 (November, 1963), 60 - 71.

ในระดับปริญญาตรีควรศึกษาวิชาความรู้พื้นฐานให้มากที่สุด ไม่เหมาะสำหรับการศึกษาวิชาชีพ นอกจากจะศึกษาเล็ก ๆ น้อย ๆ เพียงเป็นการวางพื้นฐานของวิชาชีพนั้น ๆ สำหรับศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

มีหลายคนกล่าวว่าการศึกษาวิชาชีพตั้งแต่ระดับปริญญาตรีทำให้เพิ่มภาระแก่ผู้ศึกษาไม่น้อย แพทริเชีย แคทเลต (Patricia Catlett) แห่ง Southeastern Louisiana State College ไม่เห็นประโยชน์ที่จะสอนในระดับนี้ ผู้ที่จะเป็นครูบรรณารักษ์ก็ควรจะศึกษาวิชาการฝึกหัดครู เพื่อรับประกาศนียบัตรวิชาเฉพาะ รวมทั้งจะได้ฝึกหัดการสอนในสาขาวิชานั้น ๆ กวญ ซิสเตอร์ เอ็ม. คลอเดีย (Sister M. Claudia, I.H.M. Marygrove College) ว่า บรรณารักษ์ชอบที่จะไปศึกษาวิชาการทั่ว ๆ ไปก่อน แล้วศึกษาต่อในโรงเรียนบรรณารักษ์ มิฉะนั้นจะเป็นการทำให้ความรู้ทั่ว ๆ ไปค่อยไป บละทำให้ผู้เรียนเกิดความลำบากในการศึกษาวิชาชีพอีก กวญ ฟิลลิส แอด. กันแฮม (Phyllis L. Dunham) แห่งวิทยาลัยของรัฐ แอดัมส์ (Adams State College) กล่าวว่า เป็นการแยงเวลาและเป็นการบังคับให้ผู้เรียนทำงานตั้งแต่ระดับปริญญาตรี

บางคนแสดงข้อคิดเห็นว่า ทำให้ความรู้พื้นฐานต่ำกว่าที่ควร ควรศึกษาความรู้ทั่วไป ในระดับปริญญาตรี ๔ ปี แล้วศึกษาวิชาเฉพาะอีก ๑ ปี

บางใจขอเสนอแนะว่า ผู้ที่จะเป็นครูบรรณารักษ์แต่ไม่ต้องการศึกษาต่อถึงชั้นปริญญาโท หากต้องการฝึกงานเป็นครูบรรณารักษ์เท่านั้นควรได้มีโอกาสศึกษาวิชานี้เป็นวิชารอง (Minor) ก็นับว่าเพียงพอสำหรับจะทำงานบรรณารักษ์ หรือเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์ได้แล้ว

ในเรื่องนี้ มาร์กาเรท ไอ. รุฟส์โวลด์ (Margaret I. Rufsvold) แห่งมหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana) กล่าวว่าในมหาวิทยาลัยอินเดียนาได้จัดให้มีการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาตรี แต่เป็นเพียงวิชารองเท่านั้น สอนวิชาทั่ว ๆ ไปที่เป็นพื้นฐานเพื่อการปฏิบัติงานในหอสมุดโรงเรียนและหอสมุดประชาชน หรือหอสมุดวิทยาลัยใด โดยให้หลักสูตรสอดคล้องกับมาตรฐานของสมาคมหอสมุดแห่งอเมริกา และมาตรฐานที่จะเขาศึกษาต่อในโรงเรียนวิชาหอสมุดใด

บางสถานศึกษาเปิดสอนมาแล้ว แต่คงเลิกไป เพราะว่าเป็นการเกินกำลังของผู้ศึกษา เช่นที่อริโซนา (Arizona) และที่ยูทาห์ (Utah) คงเปลี่ยนจากวิชาเอกเป็นวิชารอง

มีไม่น้อยที่กล่าวถึงปัญหาการเงินว่า การจัดวิชานี้ทำให้สิ้นเปลืองมาก มีผู้สมัครเรียนน้อย รายได้ไม่พอเลี้ยงตัวเอง

ส่วนข้อคิดเห็นที่สนับสนุนให้มีการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาตรีให้เหตุผลว่าเป็นการช่วยขจัดปัญหาความขาดแคลนบรรณารักษ์โรงเรียนไวกวมัก แต่ไม่ควรเป็นปริญญาตรีทางวิชาบรรณารักษศาสตร์โดยตรง ควรเป็นปริญญาตรีทางอักษรศาสตร์ หรือ ปริญญาตรีทางวิชาการศึกษา ส่วนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอก

ขอสนับสนุนอีกข้อหนึ่งก็คือ โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ไม่ควรไม่ทันกับความต้องการ โดยเฉพาะผู้ที่จะเป็นบรรณารักษ์โรงเรียนยังขาดอีกมาก ฉะนั้น การเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่ง ในวิทยาลัยวิชาการศึกษางานแห่ง เปิดเป็นแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาตรีทางการศึกษาที่เรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอกบาง หรือวิชารอง บางตามความสมัครใจ

สรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับฝึกหัดครู และระดับปริญญาตรีในต่างประเทศนั้น ทั้งการเปิดสอนเพื่อให้อุปการะของสมุด และสอนเป็นวิชาบรรณารักษศาสตร์แท้ ๆ มีบุคคลสำคัญในสถาบันการศึกษาหลายท่านไม่เห็นด้วย แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่เห็นว่าเป็นการช่วยขจัดปัญหาความขาดแคลนบรรณารักษ์โรงเรียนได้ กวดยกเฉพาะนี้ สถาบันการศึกษาในต่างประเทศหลายแห่งได้จัดให้มีหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้นในระดับฝึกหัดครู วิทยาลัยครู และวิทยาลัยวิชาการศึกษา

๑๐ Daniel. A. Seager. "To Maintain Quality," Journal of Education for Librarianship, IV, No. 1 (Summer, 1963), pp. 27 - 39.